

YENİ TEŞVİK SİSTEMİ VE DİYARBAKIR

Mart 2015

Hikmet DENİZ

İçindekiler

Tablo Listesi	iii
Grafik Listesi	iii
1. Giriş	1
2. Türkiye'de Teşvik Belgesine Bağlı Yatırımlar	1
3. Yatırımların Bölgesel Dağılımı	2
4. Altıncı Bölge İllerinde Yatırımların Dağılımı	5
5. Diyarbakır'da Teşvik Belgesine Bağlı Yatırımlar	5
6. Diyarbakır 2014 Yılı Teşvik Belgesi İstatistikleri.....	7
6.1. Sermaye Türü	8
6.2. Yatırımın Türü.....	8
6.3. Destek Türü	8
6.4. Yatırımların Sektörel Dağılımı.....	9
6.5. Yatırımların Alt Sektör Dağılımı.....	9
7. Genel Değerlendirme	10

Tablo Listesi

Tablo 1: Yıllara Göre Türkiye'de Yatırım Teşvik Belgeleri.....	2
Tablo 2: Yeni Teşvik Sistemi ile Eski Teşvik Sistemi Dönemlerinin Karşılaştırılması.....	2
Tablo 3: Yatırımların Bölgesel ve Dönemsel Dağılımı.....	2
Tablo 4: Ülke İçindeki Paylarına Göre Yatırımların Bölgesel Dağılımı.....	3
Tablo 5: Altıncı Bölge İllerinde Yatırımların Dağılımı, 2012-2014.....	5
Tablo 6: Yıllara Göre Diyarbakır'da Yatırım Teşvik Belgeleri.....	6
Tablo 7: Yeni Teşvik Sistemi ile Eski Teşvik Sistemi Dönemlerinin Karşılaştırılması.....	6
Tablo 8: Diyarbakır'daki Yeni Teşvik Sistemi Döneminde Yatırım Teşvik Belgeleri.....	6
Tablo 9: Diyarbakır'daki Teşvik Belgelerinin Türkiye ve 6. Bölge İle Karşılaştırılması.....	7
Tablo 10: İl Sıralaması.....	7
Tablo 11: Yatırım Teşvik Belgelerinin Aylara Göre Dağılımı, 2014.....	7
Tablo 12: Yatırımların Sermaye Türü, 2014.....	8
Tablo 13: Yatırım Türü, 2014.....	8
Tablo 14: Destek Türü, 2014.....	8
Tablo 15: Yatırımların Sektörel Dağılımı, 2014.....	9
Tablo 16: Yatırımların Alt Sektör Dağılımı, 2014.....	9

Grafik Listesi

Grafik 1: Belge Adedi ve Yatırım Tutarının Yıllara Göre Değişimi.....	1
Grafik 2: Belge Sayısının Bölgesel Dağılımı.....	4
Grafik 3: Sabit Yatırım Tutarının Bölgesel Dağılımı.....	4
Grafik 4: İstihdamın Bölgesel Dağılımı.....	4

YENİ TEŞVİK SİSTEMİ VE DİYARBAKIR

1. Giriş

Yeni teşvik sistemi; “Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar”ın 19 Haziran 2012 tarih ve 28328 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanması ile yürürlüğe girmiş; 1 Ocak 2012 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere uygulamaya konmuştur.

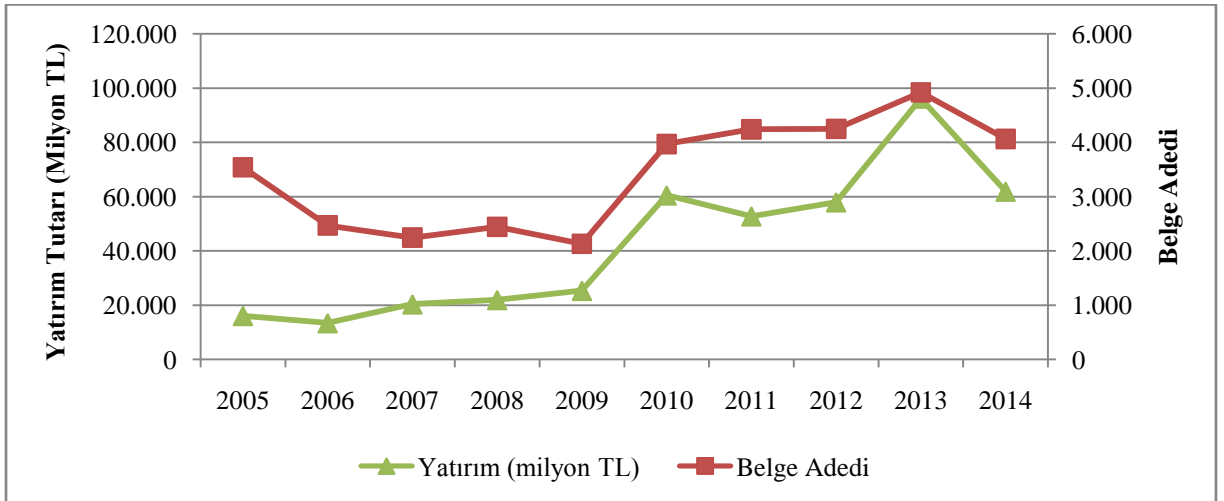
Yeni teşvik sisteminin önceki teşvik sistemlerinden en önemli farkı, bölgesel farklılıkların azaltılmasına yönelik çok etkin teşvik unsurlarının yer almasıdır. Bu sistemde, Türkiye, sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeylerine göre 6 farklı bölgeye ayrılmış ve teşvik unsurları az gelişmiş bölgelerde daha avantaj sağlayacak şekilde düzenlenmiştir. Diyarbakır ili de, yeni teşvik sisteminde teşvik unsurları açısından en avantajlı olan 6. bölge içinde yer almaktadır.

Bu yazıda, yeni teşvik sisteminin 6. bölgeye ve Diyarbakır iline olan etkileri incelenmiştir. Bu kapsamda yapılan analiz çalışmalarında 1 Mart 2015 tarihinde Ekonomi Bakanlığının internet sitesinden alınmış yatırım teşvik belgeleri istatistikleri kullanılmıştır.

2. Türkiye’de Teşvik Belgesine Bağlı Yatırımlar

Ekonomi Bakanlığı’nın yatırım teşvik belgesi istatistiklerine göre, son 10 yılda (2005-2014) Türkiye’de 34.231 adet yatırım teşvik belgesi düzenlenmiş olup bu teşvik belgelerine bağlı yatırım tutarı 426 milyar TL ve istihdam ise 1.264.275 kişi olmuştur. Yıllara göre bakıldığında, özellikle 2009 yılında yaşanan global krizin etkisiyle, yatırım teşvik belgesi sayısının önemli miktarda düştüğü görülmektedir. Sonraki yıllarda yatırım teşvik belgesi sayısının tekrar arttığı ve yıllık yaklaşık 4.000 âdetin üzerinde bir bantta kaldığı görülmektedir.

Grafik 1: Belge Adedi ve Yatırım Tutarının Yıllara Göre Değişimi

Yıllar itibariyle alınan belge ve yatırım tutarlarını gösteren aşağıdaki tabloya bakıldığında, yeni teşvik sisteminin uygulanmaya başladığı 2012 yılında belge sayısında, önceki yıllara göre çok önemli bir artış olmadığı, 2013 yılında önceki yıla göre % 16’lık bir artış olduğu, fakat 2014 yılında önceki yıla göre % 17 azalarak 4.059 adet olarak gerçekleştiği görülmektedir.

Tablo 1: Yıllara Göre Türkiye'de Yatırım Teşvik Belgeleri

Yıl	Belge Adedi	Sabit Yatırım (milyon TL)	İstihdam
2005	3.536	16.043	147.653
2006	2.466	13.388	98.496
2007	2.241	20.307	101.512
2008	2.439	21.893	92.436
2009	2.127	25.276	78.929
2010	3.965	60.447	137.945
2011	4.236	52.732	123.382
2012	4.245	57.905	148.587
2013	4.917	96.125	191.424
2014	4.059	61.844	143.911

2012-2014 yıllarını kapsayan 3 yıllık yeni teşvik sistemi dönemi ile 2009-2011 yıllarını kapsayan 3 yıllık dönemin karşılaştırıldığı aşağıdaki tablo incelendiğinde, yeni teşvik sistemi döneminde önceki döneme göre; belge adedinde % 28'lik, sabit yatırım tutarında % 56'lık, istihdamda ise % 42'lik artış olduğu görülmektedir.

Tablo 2: Yeni Teşvik Sistemi ile Eski Teşvik Sistemi Dönemlerinin Karşılaştırılması

Yıl	2009-2011 Dönemi	2012-2014 Yeni Teşvik Sistemi Dönemi	Değişim (%)
Belge Adedi	10.328	13.221	28
Sabit Yatırım (milyon TL)	138.455	215.874	56
İstihdam	340.256	483.922	42

3. Yatırımların Bölgesel Dağılımı

Yapılan yatırımlar, yeni teşvik sisteminin uygulandığı 2012-2014 dönemi ile eski teşvik sisteminin uygulandığı 2009-2011 dönemi olarak karşılaştırıldığında, bölgesel dağılımda önemli bazı değişiklikler olduğu göze çarpmaktadır.

Tablo 3: Yatırımların Bölgesel ve Dönemsel Dağılımı

Bölgesi	Belge Adedi			Sabit Yatırım (Milyon TL)			İstihdam		
	2009-2011	2012-2014	Değişim (%)	2009-2011	2012-2014	Değişim (%)	2009-2011	2012-2014	Değişim (%)
1. Bölge	3.264	4.768	46	51.504	81.174	58	136.028	185.381	36
2. Bölge	1.995	2.258	13	37.290	37.487	1	61.233	72.679	19
3. Bölge	1.639	1.979	21	16.735	29.308	75	48.828	56.607	16
4. Bölge	1.348	1.448	7	13.522	21.538	59	39.704	44.060	11
5. Bölge	1.051	1.183	13	9.681	14.418	49	30.558	45.147	48
6. Bölge	1.006	1.532	52	4.130	15.912	285	23.267	78.162	236
Muhtelif Bölgeler	25	53	112	5.593	16.037	187	638	1.886	196
Genel Toplam	10.328	13.221	28	138.455	215.874	56	340.256	483.922	42

Yeni teşvik sistemi döneminde önceki döneme kıyasla bütün bölgelerde, yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere bir artış söz konusudur. 1. bölge yatırım teşvik belge sayısı, sabit yatırım tutarı ve istihdam sayısı bakımından yine Türkiye toplamından en fazla pay alan bölge olmaya devam etmiştir. 1. bölge belge adedinde % 46, sabit yatırım tutarında % 58, istihdam sayısında % 36'lık artış göstermiştir. Yeni teşvik sistemi döneminde yatırımlarda en fazla artış olan bölge 6. bölge olup belge adedinde % 52, sabit yatırım tutarında % 285, istihdam sayısında % 236'lık artış kaydedilmiştir.

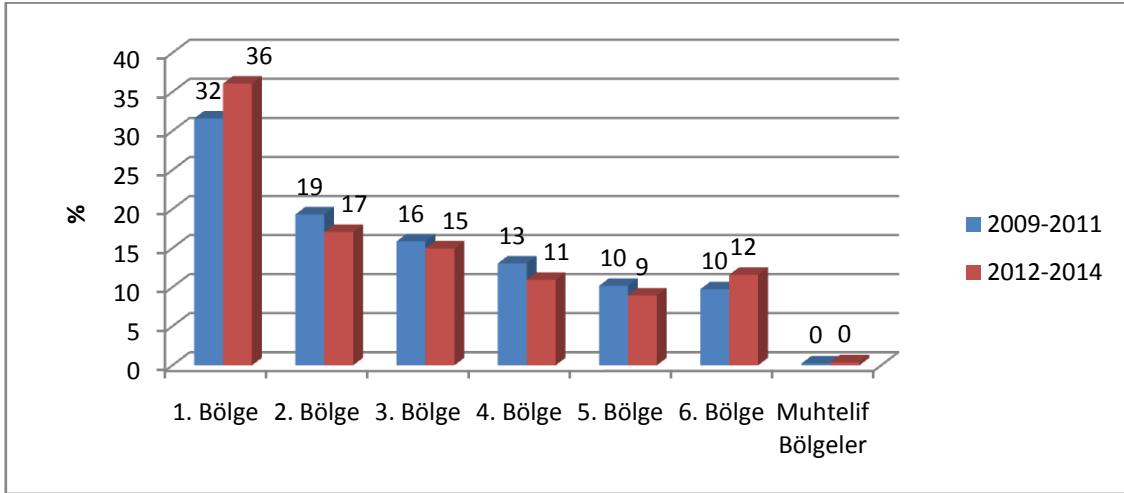
Tablo 4: Ülke İçindeki Paylarına Göre Yatırımların Bölgesel Dağılımı

Bölgesi	Belge Adedi (%)			Sabit Yatırım (%)			İstihdam (%)		
	2009-2011	2012-2014	Değişim	2009-2011	2012-2014	Değişim	2009-2011	2012-2014	Değişim
1. Bölge	32	36	14	37	38	1	40	38	-4
2. Bölge	19	17	-12	27	17	-36	18	15	-17
3. Bölge	16	15	-6	12	14	12	14	12	-18
4. Bölge	13	11	-16	10	10	2	12	9	-22
5. Bölge	10	9	-12	7	7	-4	9	9	4
6. Bölge	10	12	19	3	7	147	7	16	136
Muhtelif Bölgeler	0	0	66	4	7	84	0	0	108
Genel Toplam	100	100		100	100		100	100	

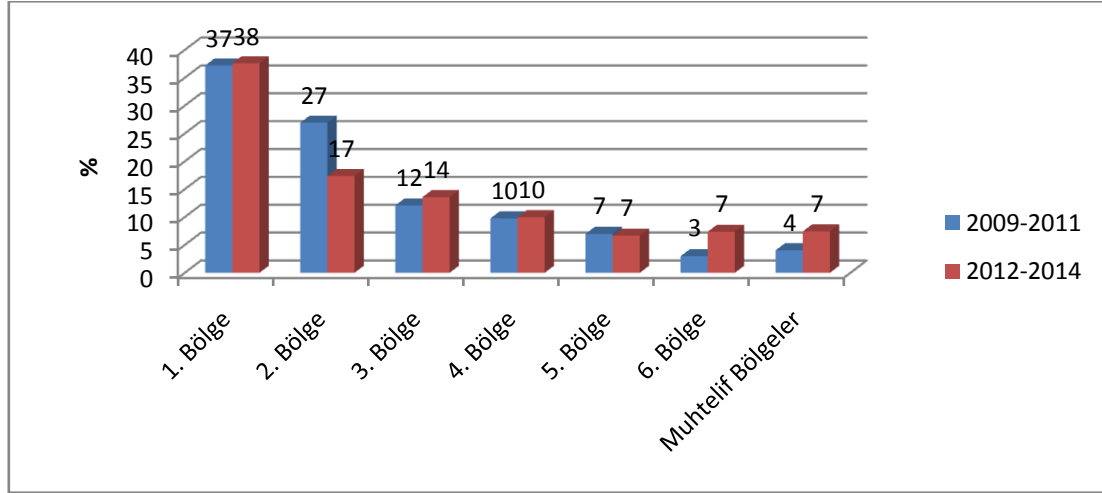
Yeni teşvik sistemi dönemi ve önceki dönem, bölgelerin ülke toplamından aldıkları paya göre incelendiğinde 1. bölgenin; belge adedinde ülke içindeki payı % 32'den % 36'ya, sabit yatırım tutarı % 37'den % 38'e artırmışken, istihdam sayısı % 40'tan % 38'e düşmüştür. 2., 3., 4. ve 5. bölgelerin ülke içindeki paylarında genel olarak bir düşüş gözlenmektedir. Özellikle 2. bölge başta olmak üzere 3. ve 4. bölgelerde bu düşüş daha sert olmuştur.

6. bölge ise yine ülke içindeki payını en fazla artıran bölge olmuştur. Belge adedi bakımından 6. bölge, 2009-2011 yılları arasında ülke toplamından % 10 pay alırken, yeni teşvik sistemi döneminde bu pay % 12'ye yükselmiştir. Ülke içindeki payı sabit yatırım tutarında % 3'ten % 7'ye, istihdam sayısında ise % 7'den % 16'ya yükselmiştir. 6. bölge eski teşvik sistemi döneminde her zaman son sırada yer alırken yeni teşvik sistemi döneminde istihdam sayısı bakımından bölge sıralamasında 4 basamak yükselerek 2'nci sıraya, belge adedi bakımından 2 basamak yükselerek 4'üncü sıraya, sabit yatırım tutarında 1 basamak yükselerek 5'inci sıraya yükselmiştir.

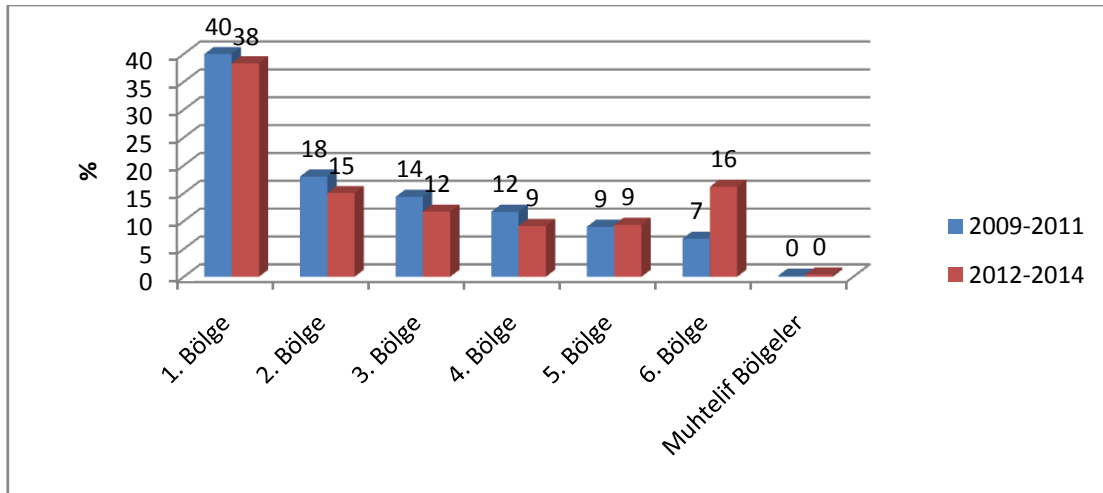
Grafik 2: Belge Sayısının Bölgesel Dağılımı

Grafik 3: Sabit Yatırım Tutarının Bölgesel Dağılımı

Grafik 4: İstihdamın Bölgesel Dağılımı

4. Altıncı Bölge İllerinde Yatırımların Dağılımı

2012-2014 yıllarını kapsayan yeni teşvik sistemi döneminde, 6. bölgedeki illerin, bölge toplamı içinden aldıkları paylar incelendiğinde, belge sayısı bakımından 310 belge ve % 20,2'lik pay ile Şanlıurfa ili birinci sırada, 292 belge ve % 19,1'lik pay ile Diyarbakır ikinci sırada yer almaktadır. Daha sonra sırasıyla Batman, Mardin ve Van illeri gelmektedir. Ardahan ili ise sadece 9 belge ile iller arasında son sırada yer almaktadır.

Tablo 5: Altıncı Bölge İllerinde Yatırımların Dağılımı, 2012-2014

Yatırımın Yeri	Belge Adedi	%	Sabit Yatırım (Milyon TL)	%	İstihdam	%
Şanlıurfa	310	20,2	1.962	12,3	20.036	25,6
Diyarbakır	292	19,1	1.740	10,9	10.280	13,2
Batman	197	12,9	722	4,5	15.613	20,0
Mardin	168	11,0	4.199	26,4	9.816	12,6
Van	137	8,9	745	4,7	3.645	4,7
Bitlis	75	4,9	553	3,5	2.871	3,7
Ağrı	54	3,5	217	1,4	2.774	3,5
Muş	48	3,1	1.113	7,0	2.207	2,8
Şırnak	48	3,1	1.487	9,3	2.152	2,8
Siirt	46	3,0	1.152	7,2	3.072	3,9
Bingöl	45	2,9	1.305	8,2	2.251	2,9
Kars	37	2,4	364	2,3	1.238	1,6
Iğdır	33	2,2	153	1,0	1.298	1,7
Hakkari	23	1,5	127	0,8	538	0,7
Ardahan	9	0,6	49	0,3	211	0,3
Gökçeada	9	0,6	20	0,1	160	0,2
Bozcaada	1	0,1	3	0,0	0	0,0
Genel Toplam	1.532	100,0	15.912	100,0	78.162	100,0

İstihdam sayısı bakımından Şanlıurfa ili 20.036 kişi ve % 25,6 pay ile yine birinci sırada yer almaktadır. Daha sonra % 20 ve % 13,2'lik paylar ile sırasıyla Batman ve Diyarbakır illeri gelmektedir.

Sabit yatırım tutarında, enerji ve maden yatırımlarından dolayı biraz daha farklı bir durum görülmektedir. Mardin 4,2 milyar TL ile birinci sırada yer alırken, sonra sırasıyla Şanlıurfa, Diyarbakır, Şırnak ve Bingöl illeri gelmektedir. Diyarbakır 1,7 milyar TL ile 6. bölge toplamında % 10,9'luk paya sahip olup üçüncü sırada yer almaktadır.

5. Diyarbakır'da Teşvik Belgesine Bağlı Yatırımlar

2005-2014 yılları arasını kapsayan 10 yıllık dönemde, Diyarbakır'da 546 adet yatırım teşvik belgesi düzenlenmiş olup bu teşvik belgelerine bağlı yatırım tutarı 2,5 milyar TL ve istihdam 16.002 kişi olmuştur. Yeni teşvik sisteminin 2012 yılında devreye girmesi ile beraber belge sayısı, sabit yatırım tutarı ve istihdam sayısında önceki yıllara göre önemli bir artışın olduğu gözlenmektedir.

Tablo 6: Yıllara Göre Diyarbakır'da Yatırım Teşvik Belgeleri

Yıl	Belge Adedi	Sabit Yatırım (milyon TL)	İstihdam
2005	19	20	387
2006	19	36	403
2007	25	137	610
2008	11	16	257
2009	29	114	814
2010	85	254	1.983
2011	66	249	1.268
2012	65	348	2.770
2013	111	856	3.776
2014	116	536	3.734
Toplam	546	2.565	16.002

2012-2014 yıllarını kapsayan 3 yıllık yeni teşvik sistemi dönemi ile 2009-2011 yıllarını kapsayan 3 yıllık dönemin karşılaştırıldığı aşağıdaki tablo incelendiğinde, yeni teşvik sistemi döneminde önceki döneme göre; belge adedinde % 62'lik, sabit yatırım tutarında % 182'lik, istihdamda ise % 153'lük artış olduğu görülmektedir. Aynı dönemde, ülke ortalama artışının sırasıyla; % 28, % 56 ve % 42 olarak gerçekleşmiş olduğu dikkate alındığında, Diyarbakır için önemli bir artış olduğundan söz edilebilir.

Tablo 7: Yeni Teşvik Sistemi ile Eski Teşvik Sistemi Dönemlerinin Karşılaştırılması

Yıl	2009-2011 Dönemi	2012-2014 Yeni Teşvik Sistemi Dönemi	Diyarbakır'daki Değişim (%)	6. Bölge Ortalama Değişim (%)	Ülkedeki Ortalama Değişim (%)
Belge Adedi	180	292	62	19	28
Sabit Yatırım (milyon TL)	617	1.740	182	147	56
İstihdam	4.065	10.280	153	136	42

Diyarbakır ilinde 2012 yılında 65, 2013 yılında 111 ve 2014 yılında 116 adet olmak üzere yeni teşvik sistemi döneminde toplam 292 yatırım teşvik belgesi düzenlenmiştir. Bu belgelere bağlı sabit yatırım tutarı 1,7 milyar TL, istihdam ise 10.280 kişidir.

Tablo 8: Diyarbakır'daki Yeni Teşvik Sistemi Döneminde Yatırım Teşvik Belgeleri

Yıl	Belge Adedi	Sabit Yatırım (milyon TL)	İstihdam
2012	65	348	2.770
2013	111	856	3.776
2014	116	536	3.734
Toplam	292	1.740	10.280

Aşağıdaki tabloda yapılan yatırımların, yeni teşvik sisteminin uygulandığı 3 yıllık 2012-2014 dönemi ile önceki teşvik sisteminin uygulandığı 3 yıllık 2009-2011 dönemi karşılaştırılması verilmiştir. Belge adedi açısından Diyarbakır ilinin Türkiye içindeki payı % 1,7'den % 2,2'ye yükselmiştir. Sabit yatırım tutarında % 0,4'ten % 0,8'e, istihdam sayısında da

% 1,2'den % 2,1'e yükselmiştir. Fakat Diyarbakır'ın Türkiye içindeki payı artarken, sabit yatırım tutarı ve istihdam sayısı bakımından 6. bölge içindeki payında düşüş olması dikkat çekicidir. Sabit yatırım tutarında % 15'ten % 11'e, istihdam sayısında da % 17'den % 13'e düşüş görülmektedir.

Tablo 9: Diyarbakır'daki Teşvik Belgelerinin Türkiye ve 6. Bölge İle Karşılaştırılması

	Diyarbakır		6. Bölge		TR	
	2009-2011	2012-2014	2009-2011	2012-2014	2009-2011	2012-2014
Belge Adedi	180	292	1.006	1.532	10.328	13.221
Diyarbakır'ın Payı			18%	19%	1,7%	2,2%
Sabit Yatırım (Milyon TL)	617	1.740	4.130	15.912	138.455	215.874
Diyarbakır'ın Payı			15%	11%	0,4%	0,8%
İstihdam	4.065	10.280	23.267	78.162	340.256	483.922
Diyarbakır'ın Payı			17%	13%	1,2%	2,1%

6. Diyarbakır 2014 Yılı Teşvik Belgesi İstatistikleri

Diyarbakır ilinde 2014 yılında 116 teşvik belgesi düzenlenmiş olup 536 milyon dolar sabit yatırım tutarı ve 3.734 kişilik istihdam ön görülmüştür. Bu rakamlarla Diyarbakır, 81 il arasında, belge adedi bakımından 9'uncu, sabit yatırım tutarı bakımından 30'uncu, istihdam sayısı bakımından 10'uncu sırada yer almaktadır.

Tablo 10: İl Sıralaması

	İl Sıralaması
Belge Adedi	9.
Sabit Yatırım Tutarı	30.
İstihdam	10.

2014 yılında alınmış yatırım teşvik belgelerinin aylara göre dağılımı aşağıda görülmektedir. Aralık ayı en fazla teşvik belgesi düzenlenen ay olmuş olup aylık ortalama 9,7 teşvik belgesi alınmıştır.

Tablo 11: Yatırım Teşvik Belgelerinin Aylara Göre Dağılımı, 2014

	Belge Adedi	Sabit Yatırım (milyon TL)	İstihdam
Ocak	14	43	397
Şubat	11	24	272
Mart	13	49	329
Nisan	14	46	369
Mayıs	12	46	270
Haziran	8	32	334
Temmuz	6	82	224
Ağustos	3	14	120
Eylül	9	44	218

Ekim	4	76	236
Kasım	4	17	76
Aralık	18	63	889
2014 Toplamı	116	536	3.734

6.1. Sermaye Türü

Yatırımların sermaye türüne göre dağılımına bakıldığında, aşağıdaki tabloda görüldüğü gibi, 2014 yılında Diyarbakır'da yabancı sermayeli 2 yatırımın dışında diğer tüm yatırımlar yerli sermayeli olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 12: Yatırımların Sermaye Türü, 2014

	Sermaye Türü	Belge Adedi	Sabit Yatırım (Milyon TL)	İstihdam
Diyarbakır	Yabancı Sermaye	2	5	15
	Yerli Sermaye	114	531	3.719
Türkiye	Yabancı Sermaye	254	10.984	11.836
	Yerli Sermaye	3.805	50.860	132.075

6.2. Yatırımın Türü

Yatırımın türüne göre bakıldığında, Diyarbakır'da Türkiye dağılımına benzer şekilde komple yeni yatırımların ağırlığı daha fazladır. Alınan 116 yatırım teşvik belgesinin 100'ü komple yeni yatırımdır.

Tablo 13: Yatırım Türü, 2014

Yatırım Türü	Diyarbakır	Türkiye
Diğer	5	391
Komple Yeni	100	2.614
Tevsi	11	1.054
Genel Toplam	116	4.059

6.3. Destek Türü

Yatırım teşvik belgelerinin destek türüne bakıldığında, 2014 yılında Diyarbakır'da alınan teşvik belgelerinin neredeyse tamamının bölgesel teşvik olduğu görülmektedir. Diyarbakır'da 2014 yılı içinde büyük ölçekli ve stratejik yatırım hiç gerçekleşmemiştir.

Tablo 14: Destek Türü, 2014

Destek Sınıfı	Diyarbakır	Türkiye
Bölgesel	113	2.314
Büyük Ölçekli		16
Genel	3	1.726
Stratejik Yatırımlar		3
Genel Toplam	116	4.059

6.4. Yatırımların Sektörel Dağılımı

Diyarbakır'da 2014 yılında alınan teşvik belgelerinin % 57'si "imalat" ve % 28'i "hizmetler" sektöründe alınmıştır. Türkiye'de bu sektörler sırasıyla % 53 ve % 33'lük paylara sahiptir.

Tablo 15: Yatırımların Sektörel Dağılımı, 2014

Sektörü	Diyarbakır		Türkiye	
	Adet	%	Adet	%
Enerji	2	2	276	7
Hizmetler	33	28	1.353	33
İmalat	66	57	2.170	53
Madencilik	6	5	166	4
Tarım	9	8	94	2
Genel Toplam	116	100	4.059	100

6.5. Yatırımların Alt Sektör Dağılımı

Diyarbakır'da alınmış yatırım teşvik belgelerinin alt sektör dağılımına baktığımızda belge adeti bakımından; "eğitim", "madeni eşya" ve "dokuma ve giyim" sektörlerinin öne çıktığı görülmektedir. Sabit yatırım tutarı bakımından "dokuma ve giyim", "eğitim" ve "pişmiş kil ve çim ger." sektörleri sırasıyla en fazla öne çıkan alt sektör olmuştur. İstihdam sayısı bakımından sırasıyla; "dokuma ve giyim", "eğitim" ve "orman ürünleri" sektörleri öne çıkmaktadır. "Dokuma ve giyim" sektörü, 81 milyon TL sabit yatırım tutarı ile toplam yatırım tutarının % 15'ini, 879 kişilik istihdam ile toplam istihdamın % 24'ünü oluşturmaktadır. "Eğitim" sektörü de 75 milyon TL sabit yatırım tutarı ve 875 kişilik istihdam ile benzer paylara sahiptir.

Tablo 16: Yatırımların Alt Sektör Dağılımı, 2014

Alt Sektörü	Belge Adedi	Sabit Yatırım (Milyon TL)	İstihdam
Diğerleri	15	37	284
Eğitim	13	75	875
Madeni Eşya	10	43	217
Dokuma ve Giyim	9	81	879
Lastik-Plastik	9	18	143
Pişmiş Kil ve Çim.Ger.	9	52	182
Hayvancılık	8	14	80
Orman Ürünleri	8	21	286
İstihraç ve İşleme	6	28	93
Turizm	5	36	155
Gıda ve İçki	4	10	105
Taşıt Araçları	4	8	61
Cam	2	5	30
Enerji	2	6	3
Kağıt	2	16	111

Alt Sektörü	Belge Adedi	Sabit Yatırım (Milyon TL)	İstihdam
Ticaret - Depolama	2	2	27
Altyapı - Belediye Hizmetleri	1	50	50
Bitkisel Üretim	1	5	20
Demir Çelik	1	15	15
Demir Dışı Metaller	1	4	20
Elektrikli Makinalar	1	1	10
Elektronik	1	6	40
Makina İmalat	1	1	13
Seramik	1	2	35
Genel Toplam	116	536	3.734

7. Genel Değerlendirme

19 Haziran 2012 tarihli ve 28328 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan "Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar" ile beraber yeni teşvik sistemi yürürlüğe girmiştir. Yeni teşvik sisteminin önceki teşvik sistemlerinden en önemli farkı, bölgesel gelişmişlik farklılıklarının azaltılmasına yönelik, çok daha etkin bölgesel teşviklerin uygulanması olmuştur. Sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeylerine göre 6 farklı teşvik bölgesi oluşturulmuş ve bu bölgeler arasında 6. bölge; destek unsurlarından en üst limitte faydalanması, ayrıca diğer bölgelerde hiç olmayan bazı destek unsurlarına (Gelir Vergisi Stopajı Desteği ve Sigorta Primi Desteği) sahip olması nedeniyle avantajlı bir konum yakalamıştır.

Yeni teşvik sisteminin uygulandığı 2012-2014 yıllarını kapsayan 3 yıllık dönem ile önceki teşvik sisteminin uygulandığı 2009-2011 yıllarını kapsayan 3 yıllık dönem karşılaştırıldığında, yatırımların bölgesel dağılımında önemli bazı değişiklikler olduğu gözlenmektedir. Buna göre, yeni teşvik sisteminin uygulandığı dönemde, yatırımların gelişmiş olan 1. ve 2. bölgelerden daha az gelişmiş olan bölgelere kaydığı, özellikle en az gelişmiş bölge olan 6. bölgedeki yatırımlarda önemli artışlar olduğu görülmektedir. 6. bölgede önceki döneme göre yatırım teşvik belgesi sayısında % 19, sabit yatırım tutarında % 147, istihdam sayısında % 136'lık artış görülmüştür. Özellikle istihdam sayısındaki artış, 6. bölgenin gelir vergisi stopajı ve sigorta primi desteği unsurları nedeniyle işçilik maliyetlerindeki avantajlı konumundan kaynaklanmaktadır. Bu artış miktarlarıyla, yeni teşvik sisteminin bölgesel farklılığı azaltma amacına yönelik, somut çıktılar sağlamış olduğu söylenebilir.

Söz konusu dönemler Diyarbakır ili için karşılaştırıldığında, yeni teşvik sistemi döneminde önceki döneme göre; belge adedinde % 62'lik, sabit yatırım tutarında % 182'lik, istihdamda ise % 153'lük artış olduğu görülmektedir. Aynı dönemde ülke ortalama artışının sırasıyla; % 28, % 56 ve % 42 olarak gerçekleşmiş olduğu dikkate alındığında, Diyarbakır için önemli bir artış olduğundan söz edilebilir.

Diyarbakır ilindeki yatırımların ülke toplamı içindeki payına bakıldığında ise, yeni teşvik sistemi döneminde nispeten bazı artışlar olduğu görülmektedir. Belge adedinde % 1,7'den % 2,2'ye, sabit yatırım tutarında % 0,4'ten % 0,8'e, istihdam sayısında % 1,2'den % 2,1' yükselmiştir. Fakat bu artış miktarı, Diyarbakır'ın nüfusu, potansiyeli ve 6. bölgede

uygulanan teşvik oranlarının getirdiği avantajlar dikkate alındığında, olması gerekenin altında kaldığı söylenebilir.

Ayrıca Diyarbakır'ın Türkiye içindeki payının kısmen artmış olmasına rağmen, sabit yatırım tutarı ve istihdam sayısı bakımından 6. bölge içindeki payında yeni teşvik sistemi döneminde düşüş olması dikkat çekicidir. Sabit yatırım tutarında % 15'ten % 11'e, istihdam sayısında da % 17'den % 13'e düşüş gerçekleşmiştir. Diyarbakır yeni teşvik sistemi döneminde belge adedi bakımından Şanlıurfa'nın, istihdam sayısı bakımından Şanlıurfa ve Batman'ın, sabit yatırım tutarı bakımından Mardin ve Şanlıurfa'nın gerisinde kalmıştır.

Diyarbakır gibi geçmişten beri bölgesel merkez rolüne sahip bir ilin, yeni teşvik sisteminden yeterince faydalanamamış olmasının nedenlerine bakıldığında, ilin ülke içindeki olumsuz algısı ve sanayi altyapısı (özellikle altyapısı hazır yatırım yeri) konusundaki eksiklikler temel nedenler olarak öne çıkmaktadır.

Diyarbakır'ın kentsel altyapısı ve sosyal yaşam kalitesi bir çok 6. bölge ilinden daha iyi olmasına rağmen, ulusal medya yayınlarında, Diyarbakır'ın, özellikle olumsuz yönlerini öne çıkarma alışkanlığı Diyarbakır'ın yatırımcılar gözünde diğer illere göre daha kötü bir konumda olduğu algısını oluşturmaktadır. Halbuki Diyarbakır; yıllardır büyükşehir statüsünde ve bölgesinin merkezi konumundadır. Kentsel ve sosyal altyapısı çoğu ilden daha fazla gelişmiş olup siyasi istikrar olarak ta onlardan geri olduğu söylenemez. Bu nedenle öncelikle Diyarbakır ile ilgili oluşmuş bu haksız algıyı yıkmak amacıyla daha fazla çaba harcanması gerekmektedir.

Diyarbakır Organize Sanayi Bölgesinde hâlihazırda yeni yatırımcılara tahsis edilecek yeterli miktarda sanayi parseli bulunmamaktadır. Bu nedenle, bu süreçte yatırım yeri arayışı içinde olan yatırımcıların taleplerini, Diyarbakır karşılayamamış ve yatırımlar, altyapısı görece daha hazır olan Şanlıurfa, Batman, Mardin gibi diğer illere kaymıştır.

Yürütülen yoğun çaba ve gayretler sonucu, Diyarbakır Ek Organize Sanayi Bölgesi (OSB) ile ilgili arazi temini, imar planı, proje hazırlama... vb çalışmalar tamamlanmış ve yatırımcılara tahsis işlemleri başlamıştır. Ek OSB'nin altyapı çalışmaları devam ederken, yer tahsisi alan bazı firmalar da proje ve inşaat çalışmalarına başlamıştır. Ayrıca, mevcut OSB'ye doğal gaz bağlantısı sağlanmış; demiryolu bağlantısı yapılması, elektrik, su ve kanalizasyon altyapısının iyileştirilmesi ile ilgili çalışmalar da sürdürülmektedir. Bu altyapı çalışmalarının tamamlanması ile beraber 2015 yılında Diyarbakır'da gerçekleşecek yatırımlarda önemli bir artış beklenmektedir.

Fakat yeni teşvik sisteminden Diyarbakır ilinin yeterince faydalanabilmesi için Diyarbakır OSB altyapısının ivedilikle yatırımcıların taleplerine cevap verecek şekilde hazır hale getirilmesi, tekstil ve hazır giyim sektörüne yönelik başlatılan Tekstilkent ve Lojistik Merkez gibi çalışmalarının hızlandırılması ve çözüm sürecinin yarattığı fırsatı da iyi kullanarak Diyarbakır ilinin dışarıdaki olumsuz algısını düzeltici faaliyetler yürütülmesi gerekmektedir.